

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 2

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranee
Annals for Istrian and Mediterranean Studies

Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 2

ISSN 1408-5348 (Tiskana izd.)
ISSN 2591-1775 (Spletna izd.)

UDK 009

Letnik 29, leto 2019, številka 2

**UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralić (HR), Darko Darovec, Goran Filipi (HR), Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Vojislav Pavlović (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povolito (IT), Marijan Premović (ME), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjević, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

**Glavni urednik/Redattore capo/
Editor in chief:**

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Gorazd Bajc

**Gostujoča urednica/Editore ospite/
Guest Editor:**

Klara Šumenjak

Prevajalci/Traduttori/Translators:

Petra Berlot (it.)

**Oblikovalec/Progetto grafico/
Graphic design:**

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/Editori/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*© / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / *Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment* / *Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente*©

**Sedež uredništva/Sede della redazione/
Address of Editorial Board:**

SI-6000 Koper r/Capodistria, Garibaldijeva/Via Garibaldi 18
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** <http://www.zdjp.si/>

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 6. 2019.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), Mestna občina Koper, Luka Koper d.d.

Annales - Series Historia et Sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija *Annales, Series Historia et Sociologia* je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia* è inserita nei seguenti data base / *Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Clarivate Analytics (USA); Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Vsi članki so v barvni verziji prosto dostopni na spletni strani: <http://www.zdjp.si>.
All articles are freely available in color via website <http://www.zdjp.si>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

Andrejka Žejn: Znani in neznani
dialektolog Karel Štrekelj 171
Il dialettologo conosciuto e sconosciuto
Karel Štrekelj
The (Un)known Dialectologist
Karel Štrekelj

Januška Gostenčnik: Morphological
Alternations in the Local Dialect of
Ravnice (SLA T411) from Slavic
Comparative Perspective 187
Alternazioni morfonologiche della parlata del
luogo di Ravnice (SLA T411) dalla prospettiva
comparativa slava
Oblikoglasne premene v krajevnem govoru
Ravnic (SLA T411) s primerjalnega
slovanskega vidika

Jožica Škofic: Ziljsko narečje
v Ratečah na Gorenjskem
(SLA T008) 203
Il dialetto Zegliano a Rateče nella regione
della Gorenjska (SLA T008)
Ziljsko (Gailtal) Dialect at Rateče,
Upper Carniola (SLA T008)

Tjaša Jakop: Slovenski kraški
govor Sovodenj ob Soči 215
La parlata carsica Slovena di Savogna d'Isonzo
The Local Dialect of Sovodnje ob Soči
Savogna D'Isonzo) in the Westernmost
of the Karst Dialect

Klara Šumenjak: 1. in 2. sklanjatev
samostalnikov ženskega spola
v koprivskem govoru: uporabnost
korpusne obdelave podatkov pri
oblikoslovni analizi narečnega govora 225
Prima e seconda declinazione dei sostantivi
femminile nella parlata di Kopriva sul
Carso: l'utilità dell'elaborazione dei dati
dai corpora nell'analisi morfologica
della parlata dialettale
First and Second Declension of Feminine
Nouns in the Dialect of Kopriva
na Krasu: Usefulness of the Corpus
Approach for Morphological
Analysis of Dialects

Metka Furlan: Iz Primorske leksike IV 237
Dal lessico del Litorale IV
From Primorska lexis IV

Anja Zorman & Nives Zudič Antonič: Intercultural
Sensitivity of Teachers 247
Sensibilità interculturale tra gli insegnanti
Medkulturna občutljivost učiteljev

Nada Poropat Jeletić: Dijatopijska
rasprostranjenost recepcije
kodnoga preključivanja u Istri 259
Stratificazione diatopica della ricezione
della commutazione di codice in Istria
Diatopic Stratification of the Code-Switching
Reception in Istria

Pavel Jamnik & Bruno Blažina: Po več kot sto letih odkrita prava Ločka jama (nad vasjo Podpeč na Kraškem robu) 273
Dopo oltre cent'anni scoperta la vera Ločka jama (sopra il villaggio Poppecchio sul ciglione carsico)
The Real Ločka Cave Discovered After More Than Hundred Years (Above the Village Podpeč on the Karst Rim)

Marija V. Kocić & Nikola R. Samardžić: Dve strane jednog napada: otmica britanskog trgovačkog broda Adventure 1718. godine 293
Due lati di un attacco: il rapimento della nave mercantile britannica Adventure nell'anno 1718
Dve plati enega napada: ugrabitev britanske trgovske ladje Adventure leta 1718

Cezar Morar, Gyula Nagy, Mircea Dulca, Lajos Boros & Kateryna Sehida: Aspects Regarding the Military Cultural-Historical Heritage in the City Of Oradea (Romania) 303
Aspetti relativi al patrimonio militare culturale-storico nella città di Oradea (Romania)
Vidiki vojaške kulturno-zgodovinske dediščine v mestu Oradea (Romunija)

Danijel Baturina: The Struggles of Shaping Social Innovation Environment in Croatia 323
La lotta della formazione dell'ambiente di innovazione sociale in Croazia
Prizadevanja za oblikovanje družbeno inovacijskega okolja na Hrvaškem

Kazalo k slikam na ovitku 335
Indice delle foto di copertina 335
Index to images on the cover 335

Navodila avtorjem 337
Istruzioni per gli autori 339
Instructions to Authors 341

received: 2018-11-26

DOI 10.19233/ASHS.2019.13

ZILJSKO NAREČJE V RATEČAH NA GORENJSKEM (SLA T008)

Jožica ŠKOFIC

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Novi trg 2, Ljubljana, Slovenija
e-mail: guzej@zrc-sazu.si

IZVLEČEK

V prispevku so predstavljene glasoslovne značilnosti krajevnega govora Rateč (SLA T008), kot je popisan v arhivu Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (zapisa po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas Tineta Logarja iz leta 1952 in Jožice Škofic iz let 2013–2018) in kot so ga predstavili udeleženci delavnic v okviru projekta Ustna izročila, narečje in oživitev obrti in kulinarike pozimi leta 2013 in 2014 v Ratečah. V Ratečah se še govori ziljsko narečje koroške narečne skupine, ki v kranjskogorskem podnarečju v Kranjski Gori in okolici že prehaja v gorenjsko narečje, kot se govori nižje v Zgornjesavski dolini od Dovjega in Mojstrane proti Jesenicam in še naprej proti jugovzhodu.

Ključne besede: dialektologija, koroška narečna skupina, ziljsko narečje, fonološki opis, Slovenski lingvistični atlas, Rateče

IL DIALETTO ZEGLIANO A RATEČE NELLA REGIONE DELLA GORENJSKA (SLA T008)

SINTESI

L'articolo presenta le caratteristiche fonologiche della parlata locale di Rateče (SLA T008), registrata nell'archivio della sezione dialettologica presso l'Istituto di lingua slovena Fran Ramovš ZRC SAZU (dal questionario per l'Atlante linguistico sloveno di Tine Logar del 1952 e di Jožica Škofic negli anni 2013–2018) e come vennero presentate dai partecipanti al laboratorio nell'ambito del progetto "Ustna izročila, narečje in oživitev obrti in kulinarike" (Tradizioni orali, dialetto e rivitalizzazione dell'artigianato e dell'arte culinaria) a Rateče nell'inverno 2013 e 2014. A Rateče si parla ancora il dialetto zegliano, appartenente al gruppo dialettale carinziano, che nella zona di Kranjska Gora e nei suoi dintorni sta già travalicando nel dialetto della regione della Gorenjska, come viene parlato nella parte superiore della valle della Sava, da Dovje e Mojstrana, verso Jesenice e anche oltre verso il sud-est.

Parole chiave: dialettologia, gruppo dialettale carinziano, dialetto zegliano, descrizione fonologica, Atlante linguistico sloveno, Rateče

UVOD¹

Rateče so vas v občini Kranjska Gora, tik pred mednarodnim mejnim prehodom z Italijo, v bližini Zelencev in pod Pečmi, kjer je slovensko-avstrijsko-italijanska tromeja. Kraj je bil prvič omenjen leta 1385. Tu sta dve cerkvi: poznogotska župnijska cerkev Sv. Duha in cerkev Sv. Tomaža, kjer naj bi v drugi polovici 14. stol. nastal Rateški ali Celovski rokopis. Domačini se danes večinoma ukvarjajo s kmetijstvom in turizmom ali se na delo vozijo v druge (večinoma) gorenjske kraje – prav sodobne dnevne migracije pa so vzrok za vnos vedno več gorenjskih narečnih elementov v ta koroški krajevni govor in opuščanje nekaterih ziljskih narečnih značilnosti.

Krajevni govor Rateč je kot točka T008 Slovenskega lingvističnega atlasa – SLA (prim. Škofic, 2011a; Škofic, 2011b; Škofic, 2016a; Škofic, 2016b) eden od 417 krajevnih govorov, zajetih v ta geolingvistični projekt. To je edina ziljska² točka SLA v Sloveniji, ob rateškem govoru pa so v SLA zajeti še naslednji krajevni govori ziljskega narečja:³ T001 Brdo pri Šmohorju – Egg bei Hermagor,⁴ T002 Borlje – Förolach, T003 Blače – Vorderberg, T004 Bistrica na Zilji – Feistritz an der Gail,⁵ T006 Podklošter – Arnoldstein in T007 Rikarja vas – Riegersdorf v Avstriji ter T005 Ukve – Ugovizza v Italiji,⁶ medtem ko krajevni govori vzhodnejše od Rateč (npr. v SLA zajeti govor Kranjske Gore, T009) predstavljajo kranjskogorsko, tj. prehodno ziljsko-gorenjsko podnarečje.⁷

Prvi popisovalec rateškega krajevnega govora po vprašalnici za SLA je bil leta 1952 Tine Logar (njegov informant je bil domačin Jože Pintbah, kmet, takrat star 59 let), ki je svoje zapiske povzel z naslednjo ugotovitvijo: »Značilnost rateškega govora je močno zategovanje, ki ga v Podkorenu in Kranjski Gori ni več. Po tem Ratečane ljudje takoj spoznajo.« V istem zvezku je tudi kratek

zapis nekaj drugih krajevnih govorov v Zgornjesavski dolini, tj. govorov Podkorena, Kranjske Gore ter Dovjega in Mojstrane, pri čemer je zapisal, da imajo Podkoren, Kranjska Gora, Log, Rute (Gozd Martuljek) in Srednji Vrh enako govorico. Dve leti kasneje je objavil razpravo Narečna podoba Zgornjesavske doline, kjer je rateški govor primerjal z drugimi krajevnimi govori v dolini in zapisal, da je v »jezikovnem pogledu nenavadno zanimiva [...] Zgornjesavska dolina od Jesenic do Rateč« (Logar 1954).⁸

Rateče so bile nedvomno naseljene s Koroškega podobno kot Kanalska dolina, kajti rateški govor je še danes tipičen koroškoziljski govor, ki ga cela vrsta pojavov veže na to narečno bazo in hkrati loči od gorenjskega narečnega območja. [...] Rateče [so bile], čeprav povezan s Koroško, vendarle do neke mere izolirane, saj leže tostran Karavank, Kanalska dolina pa zaradi maloštevilnosti tamkajšnjih Slovencev tudi ni mogla biti iniciator bogve kako močnih novih razvojnih impulzov. Zato je razumljivo, da se v rateški govorici danes odražajo predvsem podedovane koroške razvojne tendence, medtem ko so se mlajši pojavi s Koroškega v Rateče le polagoma in počasneje širili. Gorenjske inovacije pa v starejšem času Rateč niso dosegle zato, ker je med Gorenjsko in Ratečami bil širok in slabo poseljen gozdnat teren (Logar, 1954).⁹

V Ratečah se govori koroško ziljsko narečje, ki je kljub novejšim vplivom gorenjščine še vedno zelo podobno drugim ziljskim krajevnim govorom (zlasti sosednjim v Kanalski dolini): ima dvoglasniško-enoglasniški sistem

1 Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

2 Ramovš, 1935, navaja glavne glasoslovne značilnosti ziljskega narečja in ga geografsko umešča takole: »[...] Ziljski dialekt, najzapadnejši slovenski dialekt, govore po ziljski in kanalski dolini. Na jugu, zapadu in severu mu je za mejo romasko-slovenska oziroma nemško-slovenska jezikovna meja, na vzhodu pa sega do Podkloštra (črta Vršič–Mangart–Ponica–Peč v Karavankah–Podklošter) [...]« (Ramovš, 1935, 7).

3 »[...] Teritorij ziljskega narečja sega od Šmohorja (Hermagor) v Ziljski dolini do okolice Beljaka (Villach) v Dravski dolini [...]« (Logar, 1973. Navedek iz objave 1996, 225). Ziljsko narečje slovenskega jezika se sicer ne govori samo v Avstriji, ampak tudi v Kanalski dolini v Italiji in v Ratečah v Sloveniji.

4 Krajevni govor Brda pri Šmohorju in Potoč v Ziljski dolini sta predmet obravnave v monografiji The Slovene Dialect of Egg and Pöschach in the Gailtal, Austria (Pronk, 2009). Fonološki opis Potoč, ki so kot ziljska točka zajete v Slovanski lingvistični atlas (OLA 146), je pripravil T. Logar (Ivič et al., 1981). Isti avtor je objavil tudi članek Vokalizem in akcent govora Potoč v Ziljski dolini (Logar, 1968).

5 Krajevni govor Bistrice na Zilji je predmet obravnave v monografiji Der Gailtaler slowenische Dialekt. Feistritz an der Gail/Bistrica na Zilji und Hohenthurn/Straja vas (Neweklowsky, 2013).

6 Govori Kanalske doline so bili med drugim predstavljeni v več monografijah (npr. Gliha Komac & Smole, 2005; Grošelj et al., 2016; Kenda-Jež, 2015). Za govor Lipalje vasi, slovenskega jezikovnega otoka, ki leži na zahodnem robu Kanalske doline, avtorji monografije (Grošelj et al., 2016) npr. ugotavljajo, da je samoglasniški sestav govora »[...] podoben tistemu v stičnem ziljsko-gorenjskem kranjskogorskem govoru – široki refleksi za oba nosnika (gó:ba, pè:t ʃ) in enoglasniški refleksi (sicer z drugačno distribucijo za sredinske samoglasnike (sně:x – mù:st proti dolinskemu in splošnoziljskemu sniæx – mùæst). Refleksi umično naglašanih samoglasnikov so večinoma asimetrični, tako kot v ovčjevaškem govoru (sé:stra – kó:za, prim. Kenda-Jež, 2005, 94–95), prav tako tudi umik s cirkumflektirane končne kračine ni do konca izveden [...]« (Grošelj et al., 2016, 21). V zvezi s svojim terenskim delom za SLA v Ukvah je slovenske govore v Kanalski dolini raziskoval tudi Tine Logar (Logar, 1971).

7 Koroška narečja, med njimi ziljsko, so bila predmet še drugih razprav T. Logarja (prim. Logar, 1973, 107–111; Logar, 1975), F. Ramovša (prim. Ramovš, 1935), G. Neweklowskega (prim. Neweklowsky, 1973), P. Jurgca (prim. Jurgec, 2005), N. Gliha Komac (prim. Komac, 2002), I. Grafenauerja (prim. Grafenauer, 1905) idr.

8 Navedek iz objave 1996, 40.

9 Navedek iz objave 1996, 40–41.

samoglasnikov, pozna tonemsko naglaševanje na dolgih zlogih (v obravnavanem krajevnem govoru sta izražena oba splošnoslovenska naglasna premika, tj. pomik starega cirkumfleksa (tip psl. **zôlto* > sln. **zlatô* > rat. *zwatù*: 'zlato'; psl. **ôko* > sln. **okô* > rat. *wakù*:) in umik kratkega naglasa s končnega zloga na prednaglasno dolžino (tip psl. **gvězdā* > sln. **zvězda* > rat. *zbié:zda*), ter nekateri nesplošnoslovenski premiki, npr. umik kratkega naglasa na prednaglasno kračino (tip psl. **ženā* > sln. **ženā* > rat. *žé:na*; psl. **vodā* > sln. **vodā* > rat. *wó:da*), pri čemer sta se umično naglašena e in o že podaljšala, medtem ko umik naglasa na prednaglasno nadkračino tu ni bil izveden (tip psl. **mьglā* > sln. **māglā* > rat. *māg'wa*).¹⁰ Tudi za ta govor je značilno o-jevsko in e-jevsko akanje, labialna artikulacija (torej razvoj *w* > *b/b̥* pred sprednjimi samoglasniki), delno izvedena narečna palatalizacija mehkonobnikov, ohranitev mehkih *l* in *n* itd.

FONOLOŠKI OPIS GOVORA RATEČ (SLA T008)¹¹

Glasoslovje govora Rateč je v nadaljevanju predstavljeno v obliki fonološkega opisa, kakršen se je v slovenski dialektologiji uveljavil po izdaji fonoloških opisov južnoslovenskih govorov, zajetih v mrežo za Slovanski lingvistični atlas – OLA (Ivič et al., 1981). Tako je v prvem delu predstavljen inventar fonemov (samoglasnikov in soglasnikov) in prozodemov, sledi predstavitev distribucijskih omejitev fonemov in njihovih položajnih različic/alofonov ter prozodemov, v tretjem delu je prikazan izvor fonemov in prozodemov, in sicer zlasti glede na izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem, predstavljen v omenjenem delu.¹²

Inventar

Vokalizem

Dolgi naglašeni samoglasniki

<i>i:</i>		<i>u:</i>
<i>ie:</i>		<i>uo:</i>
<i>e:</i>		<i>o:</i>
<i>e:</i>	<i>o:</i>	<i>+ a:r</i>
<i>a:</i>		

*/i̯e:/*¹³ se v govoru mlajših, verjetno pod novejšim vplivom gorenjščine, že lahko realizira tudi kot *[e:]*.

*/uo:/*¹⁴ se v govoru mlajših lahko realizira tudi kot *[o:]*.

/u:/ se v govoru starejših še lahko (nedosledno) realizira kot *[u:ʷ]*¹⁵ (*tęstù:ʷ* 'testo').

Ziljski diftongi¹⁶ se pod vplivom gorenjščine torej vedno bolj monoftongirajo.

Kratki naglašeni samoglasniki

(i)		(u)
<i>e</i>	<i>ə</i>	(o)
	<i>ɐ</i>	
	<i>a</i>	

Oba visoka samoglasnika nastopata le izjemoma.

Samoglasnik */a/* je mogoč le v izlasju, v zaprtem zlogu ima izgovorno različico *[a]* (*drabn'jak* 'drobnjak', *ank'rət*, *s'tqr*).

Samoglasnik */ə/* je mogoč le v zaprtem zlogu.¹⁷

Samoglasnik */o/* je redek.

Kratki nenaglašeni samoglasniki

(i)		(u)
<i>e</i>	<i>ə</i>	
	<i>a</i>	

/a/ je predvsem v zaprtem zlogu nestabilen samoglasnik in se pogosto realizira oslabiljeno kot *[a]* (*uzguà:unjak* 'vzglavnjak', *zqtəkni:ua* 'zataknila')

/e/ je predvsem v zaprtem zlogu nestabilen samoglasnik in se pogosto realizira oslabiljeno kot *[ɛ]* (*ažé:mēm* 'ožamem', *tęstù:ʷ* 'testo', *mé:dvēt* 'medved').

¹⁰ V rateškem govoru ni bil izveden terciarni umik dolgega padajočega naglasa z zadnjega odprtega na predzadnji zlog (tip *okô* > *ó:ko*).

¹¹ Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://zrcola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil Peter Weiss.

¹² Podobna struktura opisa glasoslovne ravnine krajevnih govorov je bila v zadnjih letih uporabljena tudi za opise drugih ziljskih govorov (npr. Kenda-Jež, 2015) in širše (prim. Gostenčnik, 2018; Jakop, 2013; Šekli, 2007; Škofic, 1997; Škofic, 2013; Šumenjak, 2013).

¹³ Logar, 1952, je ta dvoglasnik slišal in zapisal kot *ī*.

¹⁴ Logar, 1952, je ta dvoglasnik slišal in zapisal kot *ō* ali *ō̃*, a ga je v razpravi iz 1954 zapisal kot *o*; kar morda kaže na (že tedanjo) dvojnost v izgovoru *oz*. na zgodnjo variantnost *oz*. morebitno prehodnost/mešanje v tem govoru.

¹⁵ Logar, 1954, je ta dvoglasnik zapisal enako, torej kot *u:ʷ* (v zapisu iz 1952 kot *ū*), pri čemer je bil tedaj tak izgovor še doslednejši oz. regularen.

¹⁶ Dva para dvoglasnikov sta značilna za osrednjo ziljščino, ne pa npr. za ziljski govor Kanalske doline, ki mu je načelno rateški govor nekoliko bližji. Logar je sicer beležil dvoglasnike tudi pri refleksih nosnikov in polglasnika.

¹⁷ Kratka naglašena samoglasnika */ə/* in */a/* se razlikujeta tudi po izvoru. Minimalnih parov gradivo ne izkazuje.

Konzonantizem**Sistem zvočnikov**

<i>w</i>		<i>m</i>
		<i>ɱ</i>
	<i>l</i>	<i>r</i>
	<i>ɭ</i>	<i>ɳ</i>
<i>j</i>	<i>l'</i>	<i>ɲ</i>
	<i>ɭ'</i>	<i>ɳ'</i>

Sistem nezvočnikov

<i>p</i> [ɸ] ¹⁸	<i>b</i> [b] ¹⁹	<i>f</i>
<i>t</i> [t] ²⁰	<i>d</i> [ð] ²¹	
<i>t'</i> ²²		
<i>c</i>		<i>s</i>
<i>č</i>	<i>ž</i>	<i>š</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>
		<i>x'</i> ²³

Prozodija

Inventar prozodemov obsega tri naglase in nenaglašeno kračino, tj. *Ů:*, *Ů:*, *Ů*, *V*.

Naglasno mesto v besedi je svobodno.

Rateški govor ima dolge naglašene ter kratke naglašene in nenaglašene samoglasnike.

Dolgi naglašeni samoglasniki so lahko akutirani ali cirkumflektrani (tonemska opozicija), kratki naglašeni samoglasniki nimajo tonemske opozicije.

Distribucija**Vokalizem****Dolgi naglašeni samoglasniki**

Dolgi naglašeni samoglasniki so mogoči v kateri koli besednem zlogu.

Vzglasni /ɔ:/, /o:/ in /u:/ niso mogoči, ker se pred njimi govori protetični /w/ (*wɔ:suəŋk* 'oselnik', *wó:gəŋ* 'ogenj', *wú:ta* 'uta'), pred /u:/ tudi /g/ (*gù:nə* 'oni').

Kratki naglašeni samoglasniki

Kratki naglašeni samoglasniki so praviloma mogoči le v zadnjem ali edinem besednem zlogu.

Pred istozložnima [i] in [u] /a/ ni mogoč, na njegovem mestu je /e/ (*'zei* 'zda'), oziroma /o/ (*p'rou* 'prav', *z'rou* 'zdrav').

Samoglasnik /o/ nastopa le v zvezi /ou/.

Nenaglašeni samoglasniki

Nenaglašeni samoglasniki so mogoči v kateri koli besednem zlogu.

Pred istozložnim /i/ fonem /a/ ni mogoč, na njegovem mestu je /e/ (*né:kei/né:ki* 'neka').

Nenaglašeni /o/ nastopa le izjemoma v končaju -ou, tj. v del. -l m. sp. ed. (*skú:xou* 'skuhal') in končnici rod. mn. m. sp. (*pí:skrou* 'pisker, lonec').

Nenaglašeni samoglasnik /a/ v zaprtih zlogih ni mogoč in ima tam oslabele različice [ə] (*sé:kət* 'sekati', *kəri:t* 'korito', *məžà:kar* 'možakar').

Konzonantizem**Zvočniki**

Pred mehkonebniki (v gradivu so le primeri za položaj pred /k/ in /g/) ima /n/ alofon [ŋ] (*bá:ŋgar* 'podboj', *štà:ŋga* 'žrd, drog', *wɔ:swəŋk* 'oselnik', *fí:rəŋk* 'zavesa').

/w/ se govori samo pred zadnjimi samoglasniki (*aprà:wa* 'oprava, pohoštvo', *drewù:* 'drevo, plug', *wɔ:na* 'volna'); /w/ in /l/ imata za samoglasniki in pred pavzo ali pred soglasniki alofon [ɹ] (*čbù:ɹ* 'čebula', *pačbè:daɹ* 'povedal', *zauró:* 'zavrejo', *à:ɹto, aɹgù:st*).

/j/, ki ni izrazito priporiški, ima pred soglasniki in v izglasju alofon [i].

Nezvočniki

Nezvočniki se po zvonečnosti/nezvonečnosti sredi besede praviloma ne prilikujejo sledečim nezvočnikom (*sbí:tək* 'svitek', *čbù:ɹ* 'čebula', *čbè:wa* 'čebela', *sú:xga*, prid. 'suh, rod. ed. m.', *ix bɔ* 'jih bo', *te bè:čga* 'večjega').

Zapornik /b/ ima pred nezvonečimi nezvočniki alofon [ɸ], ki je nezvoneči dvoustnični pripornik

18 IPA: ɸ (nezvoneči dvoustnični pripornik).

19 IPA: β (zvoneči dvoustnični pripornik).

20 IPA: θ (nezvoneči medzobni pripornik).

21 IPA: ð (zvoneči medzobni pripornik).

22 IPA: t' (mehčani nezvoneči dlesnični zapornik).

23 IPA: x' (mehčani nezvoneči mehkonebni pripornik).

(*draḡti:na* 'drobtina') ali [f] (*gò:fčk* 'gobček'). Fonem /b/, ki se je pred sprednjimi samoglasniki razvil iz /w/, se lahko izgovarja kot [b], ki je zveneči dvoustični pripornik, in sicer tudi v izglasju (*pasprá:ḡ* 'pospravi'), redko (pri mlajših govorcih) je po one-mitvi nenaglašene sprednjega samoglasnika pred nezvenečinimi nezvočniki namesto /b/ slišati [p] ali [f] (*pasprá:ftə* 'pospraviti', *pasprá:pt* 'pospraviti').

Zapornika /d/ in /t/ imata pred nezvenečimi nezvočniki alofon [b], ki je nezveneči medzobni pripornik (*apḡpré:t* 'odpreti', *papḡpú:ta* 'podplata', rod. ed.', *sí:rapka* 'sirotka', *rí:ḡpkə* 'redko', *stá:rḡt* 'strditi'), /d/ ima v izglasju alofon [ḡ], ki je zveneči medzobni pripornik (*pḡḡḡ* 'pod', *stá:rḡ* 'strd, med', *sí:ḡḡ* 'sedi, vel., 2. os. ed. sedeti', *jḡ:ḡ* 'jed', *zì:ḡ* 'zid', *lḡ:ḡ* 'led'), lahko tudi [p] (*rè:p* 'red', *prì:p* 'pridi', *razḡ'leḡ* 'razgled').

Na besedni meji, tj. v izglasju pred premorem, se praviloma govorijo samo nezveneči nezvočniki (*gawò:p* 'golob', *pò:grat* 'pograd', *nat skḡd'ḡam*).

Prozodija

Dolgi akut in dolgi cirkumfleks sta mogoča na katerem koli besednem zlogu.

Kratki jakostni naglas je, razen izjemoma, omejen na zadnji ali edini zlog besede.

Izvor

Vokalizem

Dolgi naglašeni samoglasniki

- i:* < dolgi *i* (*zì:p* 'zid'), tudi pred *r* (*pabì:ratə*, *padì:ratə*)
 < staroakutirani *i* v nezadnjem besednem zlogu (*xí:ša* 'hiša', *lí:pa* 'lipa', *ží:wa* 'žila', *ší:wa* 'šilo')
 < redko stalno dolgi *ě* (*trí:bəx*)
 < redko -aj- (*mì:xən* 'majhen')
 ← izposojenke (*gli:x* 'enak', *kì:šta* 'zaboj', *tì:tl'a* 'krilo', *ší:na* 'kovinski trak', *cí:mər* 'soba', *ší:pa* 'steklo', *pí:skər* 'lonec, pisker', *cḡí:rən* 'sukanec, nit', *aḡtí:rkətə* 'oštirkati, oškrobiti')

- u:* < dolgi *u* (*wú:č* 'luč', *plú:ča* 'pljuča', *dú:ša* 'duša', *sú:ša* 'suša', *xrú:ška* 'hruška')
 < staroakutirani *u* v nezadnjem besednem zlogu (*mú:xa* 'muha', *krú:xa* 'kruh', rod. ed. m. sp., *lù:kḡa*)
 < dolgi cirkumfleksirani *o* v izglasju (*senù:*, *testù:*, *məsù:*, *səxù:*)
 < *o:u* (< *o:l*) (*sù:* 'sol', *apù:nači* 'opolnoči') ali (< *-o:w*) (*damú:* 'domov')
 ← izposojenke (*cú:kər* 'sladkor', *nú:dḡ* 'nudelj, rezanec', *žú:pa* 'juha')

- ie:*²⁴ < nedosledno dolgi cirkumfleksirani *e* (*jes'è:n* 'jesen, letni čas', *lḡ:t* 'led', *š'è:st* '6')
 < stalno dolgi *ě* (*grḡ:x*, *lḡ:p*, *lḡ:s*, *sté:na/stḡ:na* 'stena', *mlḡ:ka* 'mleko',²⁵ *sḡḡ:ča*, *zbḡ:zda*)²⁶
 < staroakutirani *ě* v nezadnjem besednem zlogu (*m'ḡ:sta* 'mesto', *bes'ḡ:da*)
 – izposojenke (*c'ḡ:gu/cḡ:gu* 'opeka')²⁷

- er:*²⁸ < dolgi cirkumfleksirani *e* (*pḡ:č* 'peč', *plebḡ:u* 'plevel', *zḡčḡ:r* 'zvečer',²⁹ *dreḡ:sa* 'drevesa, rod. ed. sr. '), izjemoma > *ě*: (*sərcḡ:* 'srce')
 < novoakutirani *e* (*sḡ:dəm* '7')
 < staroakutirani *ě* v nezadnjem besednem zlogu (*brḡ:za*, *qalḡ:na*, *neḡ:sta*, *cḡ:sta*, *lḡ:ta*)
 ← izposojenke (*tḡ:tna* 'ketna, veriga', *fḡ:dər* 'vzmet', *žḡ:mḡa*, *lḡ:dər* 'usnje', *advḡ:nt*)

- or:* < dolgi cirkumfleksirani *o*³⁰ (*bḡ:x*, *gnḡ:ḡ*, *srḡ:ta*), zelo redko > *uḡ:* (*nḡḡ:č*)
 < redko³¹ novoakutirani *o* (*kḡ:ža*, *mḡ:kər*)
 < redko stalno dolgi *or* (*gḡ:s*)³²
 < *ḡ* (*sḡ:nḡca*, *sḡ:nce*, *wḡ:na*, *sa mḡ:zle*, del. -*l*, ž. mn., *pḡ:x*, *pḡ:xən*, *dḡ:x*)³³
 < *-o:u* (< *-o:l*), tudi izposojenke (*pḡ:štər* 'vzglavnik')
 ← izposojenke (*dḡ:xtar*, *fḡ:gwəḡ* 'ptičja kletka', *klḡ:far* 'iztepač')

- e:* < umično naglašeni *e* (*čḡ:wa*, *žḡ:na*, *nḡ:sem* 'nesti', 1. os. ed. sed., *sḡ:stra*, *zḡ:mḡa*)
 < stalno dolgi *er* (*rḡ:p* 'red', *imḡ:* 'ime', *pḡ:st* 'pest', *pḡ:t* 'pet',³⁴ *pḡ:tək* 'petek', *spḡ:t* 'spet',

24 Logar, 1952, ima na tem mestu /r/, npr.: *jes'ḡn*, *š'ḡst*; *stí:nḡ*, *zbí'zdā*.

25 Logar, 1954: *mlí:ka*.

26 Logar, 1954: *zbí:zdā*.

27 Logar, 1952: *cḡgu*.

28 Logar, 1954: /i:/: *pí:č*, *drebi:sa*.

29 Logar, 1952: *zbečḡ*.

30 Logar, 1952, ima na tem mestu /u/, npr.: *mū'st*, *gnū'ḡ*, *bū's*, *kū'st*.

31 Pri Logarju je /or/ sistemski refleks novoakutiranega *o*: *kḡžā*, *škḡdā*, *mḡkər*, *dḡbḡr*.

32 Logar, 1952: *gū'ḡ*.

33 Enako Logar, 1952: *pḡx* 'polh', *mḡst* 'molsti', *wḡk* 'volk'.

34 Logar, 1952: *pḡt*.

<i>sté:gəntə</i> 'stegniti')		Kratki naglašeni samoglasniki	
< staroakutirani <i>ɛ</i> v nezadnjem besednem zlogu (<i>dé:telja</i> , <i>paklé:kəntə</i>)			
< redko dolgi <i>e</i> (<i>čbè:wa</i> 'čebela')		<i>i</i>	< redko naglašeni <i>i</i> v zadnjem ali edinem besednem zlogu (<i>p'si</i> , im. mn., m. sp.)
< redko stalno dolgi <i>ě</i> (<i>mè:x</i> 'meh')			
< prednaglasni <i>ɛ</i> (<i>jé:čmen</i> , <i>jé:zək</i> , <i>pé:ta</i>)			
< novoakutirani <i>e</i> v izvorno nezadnjem besednem zlogu (<i>né:st</i> 'nesti')		<i>u</i>	< naglašeni <i>-iū</i> , <i>-əū</i> v del. -l m. sp. ed. (<i>pəx'nu</i> 'pahnili', <i>natək'nu</i> , 'šu 'šel'), tudi v samostalniki s takim končajem (<i>pə'ku</i>)
< dolgi <i>ə</i> (<i>vè:s</i> 'vas', <i>dè:n</i> 'dan', <i>mè:x</i> , <i>mè:nš</i> 'manjši')			
< novoakutirani <i>ə</i> v nezadnjem besednem zlogu (<i>mé:ša</i> 'maša')		<i>e</i>	< kratki naglašeni <i>e</i> v zadnjem besednem zlogu (<i>k'met</i> 'kmet')
< redko prednaglasni polglasnik (<i>sté:bər</i>)			< kratki naglašeni <i>ě</i> (<i>x'ren</i> 'hren')
< prednaglasni <i>ě</i> , ki je prišel pod naglas po zapoznelem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (<i>uré:me</i>)			< redko kratki naglašeni <i>a</i> v zadnjem besednem zlogu (<i>j'es</i> 'jaz', verjetno položajno ob.j)
< po analogiji namesto dolgega <i>i</i> – v glagolih s sedanjiško pripono <i>-i-</i> , mn., dv., tj. <i>-imo</i> , <i>-iva</i> (<i>wabé:ma</i> 'loviti, 1. os. mn. sed.', <i>žvé:ma</i> 'živeti, 1. os. mn. sed.', <i>tərpé:wa</i> 'trpeti, 1. os. dv. sed.')			< redko kratki naglašeni <i>o</i> v zadnjem besednem zlogu (<i>p'reč</i>)
← izposojenke (<i>decé:mbər</i> , <i>diré:ktar</i> , <i>té:ūdər</i> , <i>kafè:tək</i> , <i>kombinè:ža</i> , <i>lucè:rna</i>)			< redko kratki naglašeni <i>ə</i> (<i>s'men</i> 'semenj')
			← izposojenke (<i>c'vek</i> 'lesen žebelj', <i>d'rek</i> , <i>k'sešt</i> 'kupčija', <i>p'lex</i> , <i>š'pex</i>)
		<i>o</i>	< redko kratki naglašeni <i>o</i> v zadnjem besednem zlogu (<i>do'wol</i> 'dovolj', <i>koū</i> 'kol')
<i>o:</i> ³⁵ < stalno dolgi <i>o</i> (<i>gawò:p</i> , <i>mò:š</i> , <i>rò:p</i> , <i>sò:t</i> , <i>atrò:bə</i> , <i>zò:p</i> , <i>kò:p</i> 'klop', <i>pó:t</i> , <i>gò:bəc</i> , <i>mó:ka</i>)			< naglašeni <i>a</i> pred <i>u</i> (<i>p'rou</i> 'prav', <i>z'rou</i> 'zdrav', <i>p'wou</i> 'plav, moder'), tudi v del. -l m. sp. ed. (<i>gal'fou</i> , <i>is'kou</i> , <i>u'gou</i> 'lagal')
< staroakutirani <i>o</i> v nezadnjem besednem zlogu (<i>gó:ba</i> , <i>kó:ča</i> 'koča, lesena hišica', <i>tó:ča</i> , <i>só:tč</i> 'sodič')			← izposojenke (<i>š'nops</i> 'žganje')
< novoakutirani <i>o</i> ³⁶ (<i>dó:ta</i> , <i>nó:ša</i> , <i>wó:l'a</i> , <i>wó:stər</i>)			← medmeti ('ox)
< prednaglasni <i>o</i> (<i>mó:tən</i> , <i>ró:ka</i> , ³⁷ <i>só:set</i>) ³⁸		<i>a</i>	< kratki naglašeni <i>o</i> v zadnjem ali edinem zaprtem besednem zlogu (<i>g'rəp</i> , <i>k'qš</i> , <i>k'rəp</i> , <i>pət</i> 'pod, lesena tla'), redko realiziran kot [a] ('an 'on')
← izposojenke (<i>mó:ntf</i> , <i>šmó:rŋ</i> 'carski praženec', <i>šnò:ps</i> , <i>drò:t</i> 'žica', <i>wò:xcet</i> 'svatba')			← izposojenke, zlasti v edinem zaprtem zlogu (<i>b'qšk</i> , <i>c'qf</i> 'cof', <i>k'ngf</i> 'gumb', <i>g'wqš</i> 'steklo', tudi <i>r'qufši:c</i> 'krivolov')
← medmeti (<i>ò: 'jei</i> , <i>ò: madò:na</i>)			
<i>uó:</i> ³⁹ < umično naglašeni <i>o</i> (<i>k'ó:tu/kó:tu</i> 'kotel', <i>k'ó:za/kó:za</i>)			
<i>a:</i> < stalno dolgi <i>a</i> (<i>grà:t</i> , <i>prà:x</i> , <i>dwà:</i> , <i>krá:l</i> , <i>trá:wa</i>)		<i>a</i>	< kratki naglašeni <i>a</i> v izglasju (<i>stəz'da</i> 'steza', <i>t'ma</i> 'tema', <i>u'sa</i> 'ves, im. ed. ž. sp.', <i>a'na</i> , 'en, im. ed. ž. sp.');
< staroakutirani <i>a</i> v nezadnjem besednem zlogu (<i>krá:wa</i>)			< kratki naglašeni <i>o</i> v izglasju (<i>stəz'da</i> 'steza, tož., or. ed. ž. sp.'; <i>gre'ma</i> , <i>gre'da</i> 'iti, sed., 1., 3. os. mn.')
< redko dolgi <i>ə</i> (<i>wà:š</i> 'laž', <i>čà:st</i> 'čast')			
← izposojenke (<i>à:lfa</i> 'kotel za kuhanje prašičje hrane', <i>à:yslè:zwan</i> , <i>á:imar</i> , <i>cà:it</i> , <i>tá:lar</i> 'krožnik', <i>tà:užŋt</i> , <i>žwà:xta</i> , <i>rà:isnè:dŋ</i> 'risalni žebliček')		<i>ə</i>	< kratki naglašeni <i>ə</i> (<i>pəs</i> , <i>təš</i> 'tešč')
			< kratki naglašeni <i>i</i> (<i>məš</i> 'miš', <i>š'lə</i> , <i>nəč</i> 'nič')
			< kratki naglašeni <i>u</i> (<i>k'rəx</i> 'kruh', <i>p'sə</i> , <i>ne'mə</i> 'on, daj. ed. m. sp.'), tudi v izposojenkah (<i>g'rənt</i> 'kmetija')
			< kratki naglašeni <i>o</i> , tudi izposojenke (<i>š'tək</i>)
<i>ə:r</i> < naglašeni <i>r</i> (<i>četá:rtək</i> 'četrtrek', <i>tá:rta</i> 'trta', <i>gá:rča</i> , <i>smà:rt</i> , <i>tó:rŋ</i> , <i>wó:rba</i>)			

35 Logar, 1952, /q/: *məš*, *zəf*.36 Pri Logarju je sistemski refleks novoakutiranega *o* ozki /q:/.37 Logar, 1952: *rə'ka*.38 Logar, 1952: *sə'seđ*.39 Logar, 1952, ima na tem mestu /qə/, npr.: *gə'qə*, *uqə'də*, *kə'tu*.

'podboj, štok', *'təmf 'tonf, tolmun'*)

< kratki naglašeni *a* (*žu'pən*)

Kratki nenaglašeni samoglasniki

i < *i* (*imè:, iská:tə, ispi:t, apù:nači*)

< *-ji* (*uè:ži 'lažji, wò:ži 'ožji*)

< *-aj* (*pabà:ri 'vprašaj, pamá:gi 'pomagaj, nê:ki 'nekaj*)

← izposojenke (*pi:knik*)

u < redko *u* (*xudí:č, klú:čá:r, žu'pən*)

< redko vzglasni predsoglasniški *w-* v počasnem govoru (*uzé:t, uré:me*)

< izglasni *-w* za zlogotvornim *ɾ* (*bà:ru, abà:ru, čà:ru 'črv', pastà:ru*)

< izglasni *-əl* v del. *-l* m. sp. ed. (*žà:ru 'žreti, del. -l, m. sp. ed.', padà:ru 'podreti, del. -l, m. ed.'; zmé:du 'zmesti, del. -l, m. sp. ed.', sí:é:ku), -il* v del. *-l* m. sp. ed. (*mwá:tu, pasù:šu, ustrò:ju, cá:rknú), -əl* v del. *-l* m. sp. ed. (*jè:du), -al* v del. *-l* m. sp. ed. (*pasí:é:ku), -l* za *r* v del. *-l* m. sp. ed. (*umà:ru*)

< izglasni *-əl* (*k'ó:tu 'kotel*)

< izglasni *-əw* (*plí:tu*), tudi po onemitvi ponaglasnih samoglasnikov v priponi *-iwo* (*klá:du*)

< ponaglasni zlogotvorni *ɬ* (*já:buk*)

< prednaglasni zlogotvorni *ɬ* (*su'za*)

← izposojenke (*lucè:rna, muzé:i*)

e < *e* (*besí:da, pečé:ŋka, lè:meš, pré:dem 'presti, sed., 1. os. ed.'*)

< *ě* (*lenó:ba, plení:ca, resní:ca, senù:, lesè:nə, testù:, só:set*)

< *ę* (*pá:met, uré:me*)

[ɛ] < redko *ě* (*mé:dvət*)

o ← redko izglasni nenaglašeni *-o* v novejših izposojenkah (*à:uto, kì:no, rà:dijo*)

a < *a* (*té:ta, dərži:na, t'í:mnata, brá:ta 'brat, im. dv. m.', kal'è:sa, im. mn. sr., b'í:dwa, del. -l, ž. ed.*)

< *e* (*a'dən, a'na, aŋk'rat, an*)

< *e* v končnici im. ed. sam. sr. sp. – najverjetneje po analogiji s samostalniki sr. sp., ki so a po akanju razvili iz *-o* (*ší:wańa, pò:lja*)

< prednaglasni *o* (*pactrè:šje 'podstrešje, agní:še 'ognjišče, ablí:ca 'oblica, gastì:lina, abà:ru, wakù:, ablè:kca, gawó:p, kawò:rat, wabí: 'lovi, 3. os. ed. sed.'*)

< ponaglasni *o* (*smé:tenau 'smetanov*)

< nenaglašeni izglasni *o* (*wó:kna, 'okno, mlí:é:ka, prà:bja 'pravijo, tərpe:ma 'trpimo*)

< prednaglasni *o* (*zabì:, 'zob, im. mn.', maži: 'mož, im. mn.'*)

< nenaglašeni izglasni *o* (*gastì:lina, tož. ed. ž.*)⁴⁰

← izposojenke (*advé:nt, aprì:l*)

< nenaglašeni *ə* (*žəwò:dəc, sté:bər, stəz'da, məg'wa, pə'ku*)

< *ɾ* (skupaj z *r*) (*sərcè:, dəržá:u*)

< nenaglašeni *e* (*bəčè:rja, zəčè:r*)

< nenaglašeni *u* (*stədə:nc 'potok, izvir*)

< nenaglašeni *i* (*cé:pət 'cepiti, pər wó:knəx 'pri oknih*)

< nenaglašeni *ɛ* (*məx'ka 'mehka, məsù:*)

← izposojenke (*cbí:rən, decé:mbər, oktò:bər, nové:mbər*)

Konzonantizem

Zvočniki

Zvočniki so nastali iz enakih glasov kot v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

m ← izposojenke (*marmelà:da, má:šna 'pentlja, má:rc*)

ŋ < *m* (po onemitvi nenaglašenega samoglasnika ob njem (*prà:bŋ 'praviti, 1. os. ed. sed.'*))

n ← izposojenke (*á:ntla, g'rənt, gvá:ntat, žnì:dar, jù:ntra 'spodnje krilo*)

ŋ < *n* (po onemitvi nenaglašenega samoglasnika ob njem (*tà:rŋ, wó:sŋca 'osa, 'ŋč 'nič, ŋš'če 'nihče, uó:kŋca 'oknica, okensko krilo*))

← izposojenke (*tà:užŋt 'tisoč, krá:gŋ 'vrat, šmó:rŋ 'carski praženec*)

ń < *ń* (*kú:xńa 'kuhinja, lù:kńa, ní:wa, sbí:ńa, wó:gń, žgá:ńa*)

ŋ < *ń* po onemitvi nenaglašenega samoglasnika (*jà:gŋčək 'jagenjček, uó:gŋ*)

u < *-l* v izglasju (*plebè:u, d'beu, bè:u*)

< redko (novejše) stalno dolgi *ɬ* (*o: + u: žó:una, wò:uk*)

– z narečno disimilacijo *r-r > u-r* (*gá:utərža*)

w < *w* pred zadnjimi samoglasniki (*ší:wańa, slí:wa, ž'wot, krá:wa, wù:kńa 'luknja*)

40 Tudi Logar, 1954, omenja popolno *o*-jevsko akanje.

	< <i>l</i> pred zadnjimi samoglasniki (<i>swá:ma</i> 'slama', <i>zwatù:</i> 'zlató', <i>bwa</i> 'bila', <i>slí:šawa</i> 'slišala', <i>pawó:m'len</i> 'polomljen', <i>zmè:ηkawə</i> 'zmanjkalo', <i>tó:pwə</i>, <i>wabí:l</i> 'lovili') < (nedosledno) kot proteza pred zadnjimi samoglasniki (<i>wó:gəń</i>, <i>wó:kna</i>, <i>wó:swəŋk</i>, <i>wakù:</i>, <i>waré:xau</i> 'orehov')		Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:
v	< redko (novejše) v izposojenkah pred sprednjimi samoglasniki (<i>advé:nt</i>)		<i>b/b̥</i> < <i>w</i> pred sprednjimi samoglasniki (<i>db̥i:è:</i> 'dve', <i>z̥b̥əč̥è:r</i>, <i>na ní:bə</i> 'na njivi', <i>ḃə'sgk</i>, <i>ḃəbí:na</i> 'živina'; <i>bí:na</i> 'vino', <i>wabí:</i> 'lovi', <i>bí:lce</i> 'vilice', <i>dər'be/dər'be</i> 'drve, drva', <i>gabé:ī</i> 'goveji', <i>rakabí:ce</i> 'rokavice', <i>ḃi:š</i> 'višji') ← izposojenke (<i>kombinè:za</i>, 'bqšk 'gozd', <i>tabà:k</i>)
j [i]	< kot protetični <i>j-</i> (<i>jé:səx</i> 'kis') < <i>g</i> po narečnem mehčanju mehkonebnikov (<i>drù:iga</i> 'drugega, rod. ed. m. sp.') < kot zapolnitev hiata med dvema samoglasnikoma (<i>adi:ja</i>, <i>rà:dijo</i>) ← medmeti (<i>ò: 'jei</i>) ← izposojenke (< <i>j</i> ali < <i>i</i>) (<i>cà:īt</i>, <i>špà:īza</i>) – z narečno disimilacijo <i>r-r</i> > <i>ī-r</i> (<i>fá:īmeštər</i>)	p	← izposojenke (<i>pà:m</i> 'drevo', <i>pè:gla'na</i>, <i>penzjò:n</i>, <i>pì:knik</i>)
l	< <i>l</i> pred sprednjimi samoglasniki in na koncu besede po onemitvi izglasnega samoglasnika (<i>plebè:u</i> 'plevel', <i>lì:stñak</i>, <i>dé:l</i>, (<i>sma</i>) <i>mé:l</i>, del. -l, m. mn., <i>al</i> 'ali', <i>stó:lč</i>, <i>akù:l</i> 'okolí') < redko v po analogni menjavi med /l/ in /v/ (<i>cé:rkle</i> 'cerkev, rod. ed. ž. sp.')⁴¹ ← izposojenke (<i>p'lex</i>, <i>zažlā:īfat</i>)	f	← izposojenke (<i>fē:dər</i> 'vzmet', <i>fē:dərmadrò:c</i> 'vzmetnica', <i>fó:gwəš</i> 'ptičja kletka', <i>k'seft</i>, <i>'təmf</i>) < redko <i>b</i> pred nezvenečimi nezvočniki (<i>gò:fčk</i> 'gobček') < redko <i>x</i> v izposojenkah (<i>rà:ufenjk</i> 'dimnik')
l̥	< nenaglašeni samoglasnik + <i>l</i> po onemitvi samoglasnika (<i>tó:plga</i> 'toplega', <i>tó:rļca</i>, <i>l̥dì:</i> 'ljudje', <i>dé:tļ</i> 'detel', <i>jà:sļce</i>) ← izposojenke (<i>rà:īsñè:dļ</i> 'risalni žebliček')	d	← izposojenke (<i>diré:ktar</i>, <i>drò:t</i> 'žica', <i>lè:dər</i>, <i>žni:dar</i>)
l'	< <i>l'</i> (<i>kl'ú:č</i> 'ključ', <i>zé:m'la</i>, <i>krá:l'</i>, <i>žé:bļ</i>, <i>wó:l'a</i>, <i>gal'foŋ</i>, <i>pawó:m'len</i> 'polomljen', <i>pl'ú:če</i>) ← izposojenke (<i>dì:l'a</i> 'deska', <i>žè:m'la</i>)	t	← izposojenke (<i>cà:īt</i>, <i>tà:užnt</i>, <i>tá:lar</i> 'krožnik')
l̥'	< <i>l'</i> po onemitvi nenaglašene samoglasnika (<i>kremenà:tļc</i> 'zarebrnica')	t'	< <i>k</i> po narečnem mehčanju mehkonebnikov (<i>stí:ra</i> 'sekira', <i>ró:tē</i>, im. mn. 'roka', <i>bərsà:u'tē</i>, im. mn., <i>pəč'tē:</i>, 'pečka', im. mn., <i>mó:tē</i>, rod. ed., <i>já:bu'təv</i>, im. mn.), tudi izposojenke (<i>tē:tna</i> 'ketna, veriga', <i>tē:ūdər</i> 'kevder, klet', <i>grú:ntə</i>, im. mn., <i>tē:</i> 'kje')⁴²
r	< <i>r</i> (<i>bré:za</i>, <i>k'rəx</i>, 'rəgk) < zlogotvorni <i>r</i>, skupaj s polglasnikom (<i>čà:ru</i> 'črv, deževnik', <i>žà:ru</i> 'žreti, del. -l, m. sp. ed.') ← izposojenke (<i>cḃí:rən</i> 'sukanec, nit', <i>g'rənt</i>, <i>diré:ktar</i>, <i>rà:ufenjk</i> 'dimnik', <i>rà:dijo</i>)	c	< <i>k</i> po narečnem mehčanju mehkonebnikov – ostanek 2. palatalizacije (<i>te blì:cga</i> 'velikega') ← izposojenke (<i>capà:t</i>, <i>cù:kərc</i> 'bonbon', <i>c'è:gu</i>, 'cgf' 'cof') – z narečno asimilacijo: -ts- > -c- (<i>deḃè:cto</i> '900', <i>pè:ctopè:deset</i> '550') -ds- > -ts- > -c- (<i>pactrè:šna</i> 'podstrešna soba')
		z	← izposojenke (<i>gò:zdarjə</i> 'gojzarji', <i>muzé:ī</i>, <i>prè:mza/brè:mza</i>)
		s	← izposojenke (<i>septé:mbər</i>, <i>šnò:ps</i>, <i>à:kša</i>)
		ž	← novejše izposojenke (<i>žè:zva</i>, <i>žù:ηgla</i>)
		č	← izposojenke (<i>čbù:u</i>, <i>čbè:špa</i> 'češplja')

Nezvočniki

41 Logar, 1952: *guáuyā*, na *guábǎ* 'glava, na glavi'.42 Prim. etimološko razlago prislova *kje* v Slovenskem etimološkem slovarju M. Snoja (www.fran.si).

ž	← izposojenke (žá:k _l , žà:ga)	ə	– v priponi -əc (stədə:nc 'potok, izvir')
š	← izposojenke ('bqšk 'gozd', flá:ša, štà:ŋga, maši:na, š'tqnt, šmó:rŋ 'carski praženec', štè:rk 'vrv') – redko/nedosledno z narečno asimilacijo šč > š (agñi:še/igñi:še, graši:na, kl'è:še – toda ščeti:ne, šči:pat)	i	– v priponah -ica (tná:lca 'tnalo', xí:šca 'hišica'), -ič (stó:lč)
g	← izposojenke ('gqŋk, pè:g'atə, štà:ŋga) < kot proteza pred zadnjimi samoglasniki (gú:ta 'uta', gù:nə 'oni')	ě	– v končnici -ega (prid., rod. ed.) (te bli:cga 'velikega', te pà:rbga 'prvega') – onemitev nenaglašanih samoglasnikov v izglasju, npr.:
k	← izposojenke (à:ksa, b'lek, kafè:, čukalà:da)	i	– v končnici -i mest. ed. ž. (na tná:lc 'na tnalici', na ní:b 'na njivi') – v priponi nedoločnika -ti (sè:kqat 'sekati') – del. -l, m. mn. (sma mé:l) – drugod (al 'ali', akù:l 'okoli' ...)
x	< g v izglasju (bò:x, dò:x 'dolg', sn'è:x) ← izposojenke (kú:xña, p'lex, žwà:xta, š'pex, wò:xcet 'svatba') – redko z narečno asimilacijo: -kt- > -xt- (dò:xtar, xt'è:r 'kateri')	u	– v končnici -u mest. ed. m. (na lé:bem krà:i 'na levem kraju')
x'	< x po narečnem mehčanju mehkonebnikov (mú:x'e 'muhe')		

NEKATERE OBLIKOSLOVNE, BESEDNE IN SKLADENJSKE ZNAČILNOSTI RATEŠKEGA KRAJEVNEGA GOVORA

Izstopajoče oblikoslovne značilnosti

Za rateški govor je značilna maskulinizacija nevtar, in sicer kljub razvoju -o, -e > -a, npr.: *tí:su bí:na* 'kislo vino', *an wó:kna* 'eno okno', *skos cè:y lé:ta* 'skozi vse/celo leto', *(an) pò:lja* 'eno/neko polje'.

Glagoli na -iti -im imajo v rateškem govoru v 1. os. mn. sed. pripono -e- nam. -i-, npr.: *nasadè:ma* 'nasadimo'.

V tem krajevnem govoru se za 3. os. mn. glagolov na -ati -im in -iti -im pogosto uporabljajo glagolske oblike s končnico -o ali -e, npr.: *fà:in stajó:* 'lepo stojijo', *nardé:* 'naredijo'.

Nekatere skladenjske značilnosti

V rateškem govoru je opazna neobičajna stava naslonk, saj prosti morfem se v povedku stoji za pomožnim glagolom *biti* in pred polnopomenskim glagolom v del. -l, npr.: *ank'rqt je se pa tò: narè:dwə; glí:ste, da je se kadi:u; 'jes sam se skrí:wa, 'on je se pa 'tut sk'ru; je se strè:su.*

Pogosta je zveza samostalnika z desnim ujemalnim pridevniškim prilastkom, npr.: *šù:ŋka damá:ča.*

Starejši Ratečani v govorjenju o svojih starših še uporabljajo množinsko obliko za govorjenje o odsotni osebi, (O tem tudi Weiss, 2003, 199–215)npr.: *má:ma sa ré:klā.* Eden od starejših informantov je tudi omenil, da so mater nekoč vikali, očeta pa (lahko tudi) tikali: *má:ma i bwa vi:; tà:ti je biu pa ti:.*⁴³

Prozodija

Ÿ:	< Ÿ: < naglašeni Ÿ v nezadnjem besednem zlogu < po naglasnem umiku s kratkega naglašene končnega zloga za zlog proti začetku besede (nó:sət, sé:stra, kó:za/k'ó:za)
Ÿ:	< Ÿ:
'V	< naglašeni samoglasnik v zadnjem ali edinem besednem zlogu ('məš, 'kəp, k'met, st'rok)
V	< nenaglašeni samoglasnik (stəz'da, məsù:ə 'meso', sərcè:, já:buk) < po umiku naglasa s končnega kratkega naglašene zloga (pé:ta, uré:me)

Izguba glasov

– onemitev nenaglašanih samoglasnikov v prednaglasnih zlogih, npr.:

e (ta bli:k 'veliki')

u (ərmenjá:k 'rumenjak')

– onemitev nenaglašanih samoglasnikov v ponaglasnih zlogih, npr.:

43 Podobno za ziljsko narečje v Kanalski dolini ugotavljajo tudi Grošelj et al., 2016, 39 (op. 90) in Kenda-Jež, 2005, 103.

Besede, besedne zveze, frazemi

Posebno pozornost bi bilo treba nameniti tudi besedju tega krajevnega govora, saj se v marsičem razlikuje od sosednjih slovenskih govorov, zlasti gorenjskih v nižjem delu Zgornjesavske doline, npr.: *je straš'nə čá:stŋ* 'je zelo časten, veliko da na čast'; *wó:sŋca* 'osa'; *mì:nca* 'marjetica' itd. Na znanstveno leksikografsko obdelavo in predstavitev v znanstvenem narečnem slovarju še čaka tudi besedje, zbrano v poljudnostrokovnem Rateškem slovarju – Ad abnjaka da žoka in ad grabka da žlef (Škofic & Klinar, 2015).

SKLEP

Rateški krajevni govor spada v ziljsko narečje koroške narečne skupine. Ker pa so domačini v zadnjih desetletjih zaradi družbenozgodovinskih okoliščin bolj kot z Ziljsko dolino v Avstriji in Kanalsko dolino v Italiji, kjer se prav tako govori ziljsko narečje, povezani z govorci sosednjega kranjskogorskega podnarečja in gorenjskega narečja, kot se govori v Zgornjesavski dolini s središčem na Jesenicah, se ziljske značilnosti zlasti na glasoslovni ravnini vedno bolj izgubljajo, krajevni govor pa s tem dobiva vse bolj gorenjski slušni vtis. To je najbolj opazno v izgubljanju dvoglasnikov oz. njihovem razvoju v

smeri gorenjskih enoglasniških refleksov (npr. dolgi *ě* – rat. *stí:na* (Logar, 1952) : rat. *st'ě:na/st'ě:na* (Škofic, 2014) : gor. *st'ě:na*; dolgi cirkumflektirani *e* – rat. *pì:³č* (Logar, 1954) : rat. *p'ě:č* (Škofic, 2014), toda tudi *l'ě:t* 'led' (Škofic, 2014) – gor. *l'ě:t* in *sərc'ě* 'srce' (Škofic, 2014) – gor. *sərc'ě*; dolgi cirkumflektirani *o* – *gnû:ī* (Logar, 1952) – rat. *gnò:ī* (Škofic, 2014) : gor. *gnò:ī*, toda v izglasju rat. *senù:* (Škofic, 2014) : gor. *snò:*; umično naglašeni *o* – *kò:³tũ* (Logar, 1952) : rat. *k'ó:tu/kó:tu* 'kotel' (Škofic, 2014) : gor. *kó:tu* ter v refleksih mehčanih mehkonebnikov (npr. *na stri:³xä* 'na strehi' (Logar, 1952) : rat. *mú:x'e/ mú:xe* 'muhe' (Škofic, 2014); *t'ě:ūdār* 'kevder, klet' (Logar, 1952) : rat. *t'ě:ūdār/č'ě:ūdār/k'ě:ūdār* (Škofic, 2014) – gor. *č'ě:ūdār*).

Kljub modernizaciji pa domačini še vedno zavestno negujejo svoj tradicionalni način življenja in z njim povezujejo tudi svoj krajevni govor, ki ga občutijo kot dragoceno kulturno dediščino, zato rateški govor tako z vsakodnevnno rabo kot z delavnicami, na katerih obujajo običaje, obrti, kulinariko itn., prenašajo tudi na najmlajše generacije. S tem ohranjajo tudi značilno lokalno besedje in fraze, ki odražajo tradicionalni način življenja in razumevanje sveta. Z rastlinskim poimenovanjem *mì:nca* 'marjetica' je npr. povezana izkušnja, ki je ubesedena v naslednji povedi: *Če tì:sta mì:nca na jes'ě:n zrá:ste, prà:bja, Mari:ja, bō blí:k snegà:*.

ZILJSKO (GAILTAL) DIALECT AT RATEČE, UPPER CARNIOLA (SLA T008)

Jožica ŠKOFIC

RC SASA, Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenia
e-mail: guzej@zrc-sazu.si

SUMMARY

At the phonological level, the most typical features of the Carinthian Gailtal dialect in Rateče are diphthongal reflexes of the long **ē* (*mlí:kà* ‘milk’ (Logar, 1952) and *mlí:ka* (Škofic, 2014)), the long etymological circumflex **e* (*pì:č* ‘stove’ (Logar, 1954) and *pì:č* (Škofic, 2014)) and **o* with retracted stress (*kǝːtũ* (Logar, 1952) and *kǝːtu/kó:tu* ‘cauldron’ (Škofic, 2014)). The long etymological circumflex **o* (*məsũː* ‘meat’) may also be pronounced in somewhat diphthongal manner. However, diphthongs in the Rateče local dialect are now only rarely encountered, especially in younger speakers, which is probably due to the influence of Upper Carniolan dialects. The two long nasal vowels have developed in the Rateče local dialect into open-mid *e*: and *o*: (*pè:t* ‘5’, *sò:t* ‘barrel’). The other long stressed vowels are pronounced in the same manner as in Upper Carniolan dialects and Slovenian standard language (e.g. Rateče local dialect *xí:ša* ‘house’, *kljú:č* ‘key’, *jà:čak* ‘little egg’, *stě:lja* ‘litter’, *vó:səm* ‘8’). The reflex of the long stressed schwa in the Rateče local dialect is the long open-mid stressed *e*: (*mě:ša* ‘mass’, *dè:n* ‘day’). The short stressed **o* has taken on the *a* vowel colouring (*stʳap/stʳap* ‘ceiling’, gen. sg. *strʳó:pa*). The rest of the short stressed vowels are mostly like those in Upper Carniolan or Gailtal dialects (*kʲmet* ‘farmer’, *drabnʲjak* ‘chives’), *i* and *u* vowels usually being reduced to schwa (*kʲrəx* ‘bread’, *ʲsə* ‘cheese’). Unstressed (especially close-mid) vowels are also characterized by significant dialectal vowel reduction: they are reduced into schwa or completely dropped (*kú:xatə* ‘to cook’, *smetì:šəncə* ‘dustpan’, *só:tč* ‘barrel’, *žbí:na* ‘livestock’, *zǝčǝ:r* ‘in the evening’, *stǝdǝ:nc* ‘stream, spring’). The Rateče local dialect is characterized by a high degree of *akanje* (*gaspadá:r* ‘householder’, *salì:t* ‘to add salt’). *Akanje* (pronunciation of the vowel *o* as *a* in unstressed syllables) is also linked to one of the morphological features of the Rateče local dialect: instead of the unstressed ending *-o* neuter nouns take the ending *-a* (the ending *-a* (<*-o*) in nom. sg. has predominated over and replaced the expected alternative ending *-e*). However, these nouns are accompanied by a masculine adjective (*fì:n á:pna* ‘fine lime’, *tí:su bí:na* ‘sour wine’). Due to loss of vowels, the sonorants *l*, *m* and *n* may become syllable carriers (*prá:zɲk* ‘holiday’, *bù:rkɲ* ‘tool used for moving pots in the oven, Cpl’, *prà:bɲ* ‘I say’, *uó:gɲ* ‘fire’, *nà:dɲc* ‘drawer’). The Rateče local dialect has retained palatal pronunciation of the sonorants **l̥* and **ɲ̥*, both in prevocalic and word-final positions or in preconsonantal position (*pǝ:lja* ‘field’, *čǝ:vǎl* ‘shoe’, *rǎ:žǎn* ‘spit’, *skrí:nja* ‘chest’). The local dialect is also characterized by *švapanje*, i. e. pronunciation of *l* as bilabial *ɸ* in front of back vowels (*watǝ:rna* ‘lamp’). The prothetic sonorant *ɸ* is used before *a*, *o* and *u* (*ɸǝ:rjem* ‘I plough’), whereas before *i* and *e* the phoneme *w* develops into *b* (*bí:lce* ‘fork’). Dialect palatalization of velars is most noticeable with the consonant *k*, which is softened into *t̪* before *e* and *i* (*tǝ:tma* ‘chain’), whereas palatalization of *g* and *h* is rare (occasionally one may encounter a slightly palatalized *x* before *e* (*mú:xǝ* ‘flies’)). Various consonant cluster simplifications are relatively frequent, but inconsistent. The article also presents some prominent morphological and syntactic features of the Rateče local dialect.

Keywords: phonological description, dialectology, Koroška/Carinthian dialect group, Ziljsko/Gailtal dialect, Rateče, Slovenian Linguistic Atlas (SLA)

VIRI IN LITERATURA

- Logar, T. (1952):** SLA T008 Rateče. Zapis za Slovenski lingvistični atlas. Ljubljana, Arhiv Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU.
- Škofic, J. (2013–2018):** SLA T008 Rateče. Delni zapis za Slovenski lingvistični atlas. Ljubljana, Arhiv Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU.
- Gliha Komac, N. & V. Smole (2005):** Ovčja vas in njena slovenska govorica: raziskovalni tabor Kanalska dolina 2003/Valbruna e la sua parlata slovena: stage di ricerca Val Canale 2003. Ukve, Slovensko kulturno središče Planika, Kanalska dolina, Ljubljana, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC.
- Gostenčnik, J. (2018):** Krajevni govori ob Čabranki in zgornji Kolpi. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Grafenauer, I. (1905):** Zum Akzente im Gailthalerdialekte. Archiv für Slawische Philologie, 27, 195–228.
- Grošelj, R., Kenda-Jež, K., Klemše, V., Smole, V., Šekli, M., Gliha Komac, N. & A. Legan Ravnikar (2016):** Lipalja vas in njena slovenska govorica Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Ivič, P. et al. (1981):** Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora, obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom. Posebna izdanja ANUBiH, LV, 9, 29–218.
- Jakop, T. (2013):** Govor vasi Jelšane (SLA T156) na skrajnem jugu notranjskega narečja. Dialektološki razgledi, Jezikoslovni zapiski, 19, 2, 139–147.
- Jurgec, P. (2005):** Fonetični opis govora Ovčje vasi. Ovčja vas in njena slovenska govorica: raziskovalni tabor Kanalska dolina 2003/Valbruna e la sua parlata slovena: stage di ricerca Val Canale 2003. Ukve, Slovensko kulturno središče Planika, Kanalska dolina, Ljubljana, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC, 60–70.
- Kenda-Jež, K. (2005):** Fonološki opis govora Ovčje vasi. Ovčja vas in njena slovenska govorica: raziskovalni tabor Kanalska dolina 2003/Valbruna e la sua parlata slovena: stage di ricerca Val Canale 2003. Ukve, Slovensko kulturno središče Planika, Kanalska dolina, Ljubljana, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC, 85–128.
- Kenda-Jež, K. (2015):** Shranli smo jih v bančah. Slovski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini/Contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale. Ukve, Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Komac, N. (2002):** Na meji, med jeziki in kulturami: širjenje slovenskega jezika v Kanalski dolini. Kanalska dolina, Ljubljana, Slovenski raziskovalni inštitut, Slovensko kulturno društvo Planika, Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Logar, T. (1954):** Dialektična podoba zgornje savske doline. Slavistična revija 5–7, 145–149.
- Logar, T. (1968):** Vokalizem in akcent govora Potoč v Ziljski dolini. Zbornik za filologiju i lingvistiku 11, Novi Sad, 137–143.
- Logar, T. (1971):** Govor Slovencev Kanalske doline v Italiji. Slavistična revija 19, 113–123.
- Logar, T. (1973):** Slovenska koroška narečja v Avstriji. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture 9, 29–44.
- Logar, T. (1975):** Slovenska narečja. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Logar, T. (1996):** Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave. Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Neweklowsky, G. (1973):** Slovenische Akzentstudien: Akustische und linguistische Untersuchungen am Material Slowenischer Mundarten aus Kärnten (mit 46 Abbildungen und 76 Figuren im Text). Wien, Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Neweklowsky, G. (2013):** Der Gailtaler slowenische Dialekt. Feistritz an der Gail/Bistrica na Zilji und Hohenturn/Straja vas. Klagenfurt, Wien, DravaVerlag.
- Pronk, T. (2009):** The Slovene Dialect of Egg and Pottschach in the Gailtal, Austria. Amsterdam, NewYork, Rodopi.
- Ramovš, F. (1935):** Historična gramatika slovenskega jezika. VII. Dialekti. Ljubljana, Učiteljska tiskarna.
- Šekli, M. (2007):** Fonološki opis govora vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine. Jezikoslovni zapiski: zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, 13, 1–2, 409–427.
- Škofic, J. (1997):** Fonološki opis govora Kroke (SLA 202). Jezikoslovni zapiski: zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, 3, 175–189.
- Škofic, J. et al. (2011a):** Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina), 1: Atlas. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Škofic, J. et al. (2011b):** Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina), 2: Komentarji. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Škofic, J. (2013):** Fonološki opis govora Dovjega. Slavia Centralis, 6, 1, 18–37.
- Škofic, J. & K. Klinar (2015):** Rateški slovar. Ad abnja-ka da žoka in ad agrabka da žlef. Kranjska Gora, Občina.
- Škofic, J. et al. (2016a):** Slovenski lingvistični atlas 2: kmetija, 1: Atlas. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Škofic, J. et al. (2016b):** Slovenski lingvistični atlas 2: kmetija, 2: Komentarji. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Šumenjak, K. (2013):** Glasoslovne značilnosti govora Koprive na Krasu (SLA T110). Dialektološki razgledi, Jezikoslovni zapiski, 19, 2, 149–162.
- Weiss, P. (2003):** Načini ogovarjanja in govorjenja o odsotni osebi v govorih spodnje Zadrebke doline. Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja. Zora 25. Maribor, Slavistično društvo, 199–215.